

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/186826,83-rocznica-internowania-2-Dywizji-Strzelcow-Pieszych-w-Szwajcarii-Warszawa-19-c.html>
30.04.2024, 06:18

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii - Warszawa, 19 czerwca 2023

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Fabrice Filiez, ambasador Szwajcarii w Polsce – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19 czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

83. rocznica internowania 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii – Warszawa, 19

czerwca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

19 czerwca 2023 zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Karol Polejowski złożył na Powązkach Wojskowych w Warszawie hołd żołnierzom 2. Dywizji Strzelców Pieszych. Ceremonia odbyła się w 83. rocznicę przekroczenia granicy francusko-szwajcarskiej przez 2 DSP i ich internowania.

Uczestnicy zebrali się w kwaterze Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, przy tablicach upamiętniających Henri'ego Guisan – głównodowodzącego szwajcarskiej armii podczas II wojny światowej oraz gen. Bronisława Prugar-Ketlinga – dowódcę 2. Dywizji Strzelców Pieszych. Jak głosi napis na tablicy ufundowanej przez jego żołnierzy, był „człowiekiem o wielkim sercu i rozwadze, wybitnym dowódcą i humanistą”. Po złożeniu wieńców i okolicznościowych przemówieniach przemaszerowano do grobu gen. Prugar-Ketlinga, by oddać cześć jego pamięci.

Organizatorem wydarzenia była ambasada Szwajcarii w Polsce. W uroczystości wziął udział ambasador Szwajcarii Fabrice Filiez, wojskowi, kombatanci i przedstawiciele ordynariatów polowych różnych obrządków.

1 czerwca 1940 r. rozkazem Naczelnego Wodza uformowana została we Francji 2. Dywizja Strzelców Pieszych licząca 15 830 żołnierzy. W 1940 r. dywizja pod dowództwem gen. bryg. Bronisława Prugara-Ketlinga brała czynny udział w obronie Francji przed niemieckim najeźdźcą. Podczas walk pod Maîche, Damprichard i Saint-Hippolyte straty dywizji wyniosły 41 poległych, 2544 zaginionych i 134 rannych. Morale walczących Polaków było oceniane bardzo wysoko. Dowodzący XLV Korpusem Armijnym gen. Daille, odznaczył oddziały 2. DSP francuskim Krzyżem Wojennym (Croix de Guerre).

W nocy z 19 na 20 czerwca 1940 r., z powodu wyczerpania amunicji, na rozkaz gen. Daille'a dywizja wraz z francuskim XLV Korpusem Armijnym ewakuowała się do pobliskiej Szwajcarii. Zgodnie z postanowieniami Konwencji Haskiej z 1907 r. oraz Konwencji Genewskiej z 1929 r. niespełna 30 000 żołnierzy francuskich i 13 000 żołnierzy polskich (w tym 900 z 1. Dywizji Grenadierów gen. Bronisława Bolesława Duchy) zostało internowanych.

Pozostające na szwajcarskiej ziemi wojsko polskie uniknęło najgorszego – trafienia do niemieckiej niewoli. W przypadku oddziałów francuskich okres internowania trwał krótko. Zaraz po kapitulacji Francji szwajcarskie władze rozpoczęły rozmowy z rządem nowo utworzonego kolaborującego z Niemcami tzw. państwa Vichy. Na przełomie stycznia i lutego 1941 r. uzgodnienia te doprowadziły do repatriacji żołnierzy francuskich do kraju. Natomiast żołnierze polscy pozostali w Szwajcarii do końca wojny. Podczas internowania Polacy wybudowali w Szwajcarii 277 km nowych dróg, a kolejne 198 km naprawili lub przebudowali. Ponadto zbudowali 63 mosty, wyregulowali ok. 1,7 km rzek, wykopali ponad 21,5 km kanałów i prawie 4 km wodociągów. Zatrudniani byli też do różnych prac na rzecz

armii szwajcarskiej, m.in. w zakładach przemysłowych i rzemieślniczych. Możliwości wykonywania pożytecznej pracy, opuszczenia obozu i zarobienia nawet symbolicznego jednego franka na dzień dodawały żołnierzom otuchy i nadziei na przyszłość. Pieniądże te umożliwiały udzielanie pomocy polskim dzieciom, rodzinom żołnierzy pozostającym w okupowanej Francji czy ofiarom niemieckiego i sowieckiego terroru w okupowanej Polsce.

Polacy byli także gotowi bronić Szwajcarii. 22 kwietnia 1941 r. głównodowodzący szwajcarską armią gen. Henri Guisan wraz z gen. bryg. Bronisławem Prugarem-Ketlingiem podjęli tajne decyzje przewidujące udział 2. Dywizji Strzelców Pieszych w obronie kraju. Generał Prugar-Ketling złożył obietnicę, iż w przypadku niemieckiego ataku na Szwajcarię polscy żołnierze będą walczyć u boku armii szwajcarskiej.

Codziennie życie żołnierzy urozmaicała działalność kulturalna i rekreacyjno-sportowa. Dywizja posiadała własne chóry żołnierskie, zespoły teatralne oraz orkiestry. Dzięki przychylności władz szwajcarskich internowani żołnierze mogli rozpocząć lub kontynuować naukę. W tym celu powstały trzy obozy uniwersyteckie: w Winterthurze, wspierany przez Politechnikę Federalną i Uniwersytet w Zurychu, w Grangeneuve, znajdujący się w pobliżu Fryburga i wspomagany przez tamtejszy uniwersytet, oraz w Sirnach, opierający się na pomocy szkoły handlowej w Sankt Gallen (przeniesiony w następnych latach do Herisau, a następnie do Gossau). Zorganizowano także tzw. Polski Obóz Licealny w Wetzikonie. Przez cały okres internowania w obozach uniwersyteckich kształciło się ok. 880 żołnierzy, z czego 452 zakończyło kształcenie, uzyskując dyplom magisterski, a 93 otrzymało tytuł doktora nauk. W obozie licealnym przez cały okres wojny uczyło się 379 żołnierzy, a 185 zdało egzamin dojrzałości. Prowadzone były także zajęcia szkoły powszechnej, zakończone wystawieniem 496 świadectw stwierdzających ich ukończenie. Ponadto funkcjonowały kursy zawodowe, które odbyło 965 żołnierzy, oraz specjalne kursy rzemieślnicze.

24 października 1941 r. Komitet Kulturalno-Oświatowy 2. DSP ogłosił konkurs na przebudowę kaplicy w Zuchwilu. Został on rozstrzygnięty 9 grudnia 1941 r., a pierwszą nagrodę przyznano ppor. inż. arch. Janowi Lewińskiemu z Kompanii Pionierów 2. DSP. Architekt ten znany jest powszechnie pod nazwiskiem Marek Leykam, którym posługiwał się w Polsce przed wojną i w latach powojennych. Lewiński przebudował kaplicę i dokonał zmian w jej wnętrzu, korzystając z bezinteresownej pracy zespołu artystów i rzemieślników złożonego z internowanych żołnierzy 2. Dywizji. Inwestycja była finansowana m.in. ze środków zebranych przez szwajcarski Komitet „Pro Polonia” oraz przekazanych przez nuncjusza papieskiego w Bernie Filippo Bernardiniego. Prace budowlane rozpoczęto 4 sierpnia 1942 r. Uroczystość poświęcenia i przekazania wiernym przebudowanej kaplicy w Zuchwilu odbyła się 1 listopada 1942 r. Rangę wydarzenia podkreśliła obecność nuncjusza papieskiego Filippa Bernardiniego, przedstawicieli władz kościelnych, wysokich stopniem oficerów armii szwajcarskiej i polskiej, ówczesnego pośła RP w Bernie Aleksandra Ładosia, władz kantonu i miasta Solury oraz gminy Zuchwil. Uroczystość poświęcenia przebudowanej kaplicy rozpoczęła się przyjęciem przez gen. Prugara-Ketlinga raportu złożonego przez delegacje podległych mu jednostek wojskowych. Następnie w kościele św. Marcina zostało odprawione uroczyste nabożeństwo celebrowane przez nuncjusza

papieskiego. Po mszy na dziedzińcu przykościelnym biskup Bazylei i Lugano, Franciscus von Streng, dokonał poświęcenia kaplicy oraz odmówił modlitwę przed pomnikiem Kościuszki. Kaplicę poświęcono pamięci poległych żołnierzy wspomnianej dywizji, którzy zginęli w trakcie działań wojennych we Francji i nazwano ją Kaplicą Polską (Polenkapelle).

8 maja 1945 r., z chwilą kapitulacji Niemiec, nastąpił koniec wojny w Europie. 2. Dywizja Strzelców Pieszych została rozwiązana. Blisko połowa internowanych powróciła wraz ze swoim dowódcą gen. Prugarem-Ketlingiem do ojczyzny. Pozostała część obawiała się powrotu do zniewolonej przez Związek Sowiecki komunistycznej Polski. Wielu spośród tych żołnierzy, opuściwszy Szwajcarię, udało się do Francji, Wielkiej Brytanii, Australii lub Stanów Zjednoczonych. Około tysiąca z nich pozostało w Szwajcarii. Tutaj założyli rodziny i kultywowali pamięć o internowanych polskich żołnierzach.